

Товканець Ганна Василівна,
доктор педагогічних наук, професор,
Ліба Оксана Миколаївна,
кандидат педагогічних наук, старший викладач,
Мукачівський державний університет, м. Мукачево

ВИХОВНІ АСПЕКТИ ЗМІСТУ УРОКІВ МАТЕМАТИКИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

В статті обґрунтовано особливості використання навчального матеріалу з математики у початковій школі з метою реалізації завдань виховання молодшого школяра. Виявлено особливості формування якостей особистості молодших школярів на уроках математики: виховання високої культури математичного мислення, розвиток критичного мислення, спрямування на оволодіння основними мислительними операціями, формування культури розумової праці; забезпечення формування в учнів моральних понять, поглядів і переконань, виховання моральних почуттів, які виражають запити, оцінки, відношення, спрямованість духовного розвитку особистості, вироблення навичок і звичок моральної поведінки; формування прагнення сумлінно і відповідально працювати, усвідомлення соціальної значущості праці як необхідного обов'язку й духовної потреби людини.

Ключові слова: початкова школа, урок математики, виховна мета, формування особистості.

Постановка проблеми. У сучасних умовах життя суспільства виховання підрастаючого покоління є одним з найважливіших завдань школи, тому що саме школа в час девальвації моральних цінностей, посилення відчуття духовної порожнечі молоді, величезного розриву поколінь, психологічної нестійкості особистості повинна бути осередком розуміння, довіри, гуманності.

Розглядаючи навчання в контексті теорії цілісного педагогічного процесу, дослідники [1; 3; 6; 7] відзначають нерозривний зв'язок освіти, розвитку і виховання учнів, одночасне здійснення цих процесів при навчанні й триєдність в цілепокладанні та плануванні кожного уроку, що впливає з основних функцій навчання: освітньої, розвиваючої і виховної. Перші дві функції пов'язані з розширенням обсягу й ускладненням структури знань, умінь і навичок. Вони досить успішно реалізуються при навчанні, оскільки закладені в цільовий компонент уроку вимогами державного освітнього стандарту та інших документів, що визначають зміст освіти. Виховна ж функція, пов'язана з формуванням відносин, не регламентується навчальним планом і програмами, а тому часто нехтується учителем при плануванні і виявляється некерованою при проведенні уроків. Водночас зазначимо, що справжню цінність навчання має тоді, коли освітні та виховні завдання вирішуються комплексно. Особливо важливо, щоб учень пропустив через своє серце знання, які він отримав, пережив і осмислив їх як особистість. Виховне середовище уроку дозволяє розкрити потенціал дитини, реалізувати її природні задатки і можливості, сприяє формуванню в учнів світогляду, активної життєвої позиції, досвіду правильної поведінки й спілкування, перетворення цих цінних властивостей на стійкі моральні якості особистості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема виховання і виховних можливостей навчального процесу була предметом дослідження українських і зарубіжних вчених: громадянське виховання досліджували: І. Бех, М. Боришевський, І. Зязюн, В. Кремень, В. Лозова, О. Матвієнко, Г. Троцько, К. Чорна, Г. Філіпчук, екологічне – Л. Лук'янова, естетичне – Г. Сотська та ін. Значну увагу виховному процесу приділяли Н. Волкова, Н. Нічкало, С. Ротаєнко О. Савченко, В. Сухомлинський, М. Фіцула, Л. Хомія та інші.

В. Сухомлинський підкреслював, що у вчителя, який вміє виховувати знаннями, ці знання «... виступають як інструмент, за допомогою якого учні свідомо здійснюють нові кроки в пізнанні світу» [9]. Н. Волкова зазначає, що виховання громадянина має бути спрямованим на «розвиток патріотизму, національної самосвідомості, культури міжетнічних відносин, планетарної свідомості, правосвідомості, політичної культури, дбайливого ставлення до природи, моральності, культурної поведінки особистості», «глибокого громадянського почуття, змістом якого є любов до свого народу, Батьківщини, усвідомлення своєї причетності до історії, традицій, культури свого народу, вболівання

за його майбутнє» [3, с. 105]. О. Савченко, досліджуючи виховний потенціал початкової освіти, наголошувала на формуванні у дітей знань про українське суспільство, рідний край, розкриття на доступному рівні особливостей взаємодії людей у родині, в колективі, в суспільстві, виховання в них особистісного позитивного ставлення до цінностей і символів української держави; формування гуманної, соціально активної, відповідальної особистості [8, с. 147]. С. Ротаєнко зазначає, що величезний виховний потенціал має будь-який урок, тому на вчителя покладається велика відповідальність, щоб не нашкодити дитині. Методично правильно побудований урок виховує кожним своїм моментом. Враховуючи актуальність проблеми, ми звернули увагу на уроки математики в початковій школі та їхні виховні можливості.

Мета статті: обґрунтувати виховні можливості уроків математики у початкових класах та виявити особливості формування якостей особистості молодших школярів.

Результати дослідження. Підкреслимо, що виховує навчання – це таке навчання, в процесі якого організовується цілеспрямоване формування запланованого педагогом відношення учня до різних явищ навколишнього життя, з якими він стикається на уроці. Виховний аспект уроку має передбачати використання змісту навчального матеріалу, методів навчання, форм організації пізнавальної діяльності в їхній взаємодії для формування системи загальнокультурних і національних цінностей та соціально значущих якостей особистості, що характеризують її ставлення до суспільства і держави, інших людей, природи, мистецтва, самої себе. Зміст сучасних навчальних програм має значний виховний потенціал. Його реалізація залежить від цілеспрямованого відбору змісту навчального матеріалу, який надає учням зразки справжньої моральності, патріотизму, духовності, громадянськості, гуманізму та майстерності вчителя.

Виховні можливості уроків полягають у формуванні інтересу дітей до навчання, сприяння формуванню ціннісного ставлення до себе, до інших, до ситуацій, вихованні почуття доброти, формування толерантності, уміння поважати інших; заохочення до співробітництва; виховання пошани і уваги до своїх рідних, старших людей; формування почуття відповідальності, відповідності до себе, охайності, дбайливості, дисциплінованості, старанності, наполегливості; виховання шанобливого ставлення до народних традицій; формування розуміння краси в природі, предметах побуту, праці, людських взаєминах тощо. Виходячи зі специфіки математики, предмета, який оперує мовою цифр, формул, аксіом, теорем, його виховне значення є особливим. Формувати відповідні навички та особистісні характеристики учнів допомагають текстові задачі, складені на принципах загальнолюдських моральних норм: допомоги один одному, милосердя, доброзичливості тощо.

Розглянемо змістове наповнення виховної діяльності у початкових класах на матеріалах математичних завдань.

Насамперед, зміст уроків математики та математичних завдань спрямований на розвиток розумових сил і мислення учнів, прищеплення їм культури розумової праці. Це забезпечує озброєння учнів знаннями основ наук; розвиток мислення взагалі і різних його видів (діалектичного, логічного, абстрактного, узагальненого, теоретичного, індуктивного, дедуктивного, алгоритмічного, технічного, репродуктивного, творчого, системного); оволодіння основними мислительними операціями (аналіз, синтез, порівняння, систематизація); формування в учнів культури розумової праці (загальні та спеціальні навчальні вміння, вміння раціонально організувати режим розумової роботи, здатність робити все точно й акуратно, тримати в порядку робоче місце, матеріали; уміння зосереджено й уважно працювати, долати труднощі, розвивати пам'ять, контролювати себе).

Для здійснення морального виховання на уроках математики в початкових класах взагалі необхідна організація виховного впливу на особистість школяра через систему відносин, що складаються на уроці, та яка має забезпечити формування в учнів моральних понять, поглядів і переконань, виховання моральних почуттів, які виражають запити, оцінки, відношення, спрямованість духовного розвитку особистості, вироблення навичок і звичок моральної поведінки, які б стали потребою і реалізовувалися б у будь-якій ситуації та умовах. Вирішення цих завдань спрямоване на формування моральної свідомості як одного з аспектів суспільної свідомості, що регулює моральну сторону діяльності людини. Коло цих відносин досить широке, зокрема «інші люди», «Я» - моральні об'єкти, ставлення до якого постійно проявляє учень, він сам, суспільство і колектив, праця, Батьківщина. Наприклад, до бесід на морально-етичну тематику спонукає до зміст задач, зокрема: *«Миколка восени обкопав 3 дерева, його тато - 10 дерев, а дідусь — 6. На скільки менше дерев обкопав Миколка, ніж дідусь? На скільки більше дерев обкопав тато, ніж дідусь?»*, *«У суботу тато і син разом обрізали 4 дерева. У неділю тато обрізав 3 дерева і стільки ж дерев обрізав син. Скільки всього дерев вони обрізали за 2 дні?»*, *«На дитячому майданчику треба встановити 8 гоїдалок і 10 гірок. Навесні встановили 6 із цих споруд. Скільки таких споруд ще треба встановити?»*, *«Оленка допомагала мамі садити куцики полуниць. Вони мали посадити 650 куциків. Мама посадила 316 куциків, а Оленка — на 120 куциків менше. Скільки куциків залишилося посадити? Склади задачу про допомогу дорослим»* [2].

Важливим завданням виховного процесу є підготовка школярів до свідомого вибору професії – виховна робота інколи спрямована на те, щоб допомогти молодій людині обрати життєвий шлях, на психологічну підготовку особистості до праці, тобто формування прагнення сумлінно і відповідально працювати, на усвідомлення соціальної значущості праці як необхідного обов'язку й духовної потреби людини, бережливого ставлення до результатів праці та до людей праці, творчого підходу та практичної підготовки до праці, тобто забезпечення учнів системою загальноосвітніх і політехнічних знань про загальні основи виробничої діяльності людини, вироблення вмінь і навичок трудової діяльності, виховання основ трудової культури.

Задачі і завдання з математики – це основа для психологічної підготовки до праці, які допомагають учням зрозуміти її красу і творчу силу. На вирішенні таких завдань діти вчаться розуміти, що всі блага життя створюються працею і тільки працею. Саме вирішуючи такі завдання учні знайомляться з багатьма професіями: маляр, продавець, кравчиня, столяр, кухар, рибалка, комбайнер та інші. На виховні завдання звертається увага при навчанні учнів розв'язувати задачі, змістом та умовою, яких є певна трудова діяльність, наприклад: *«Гончар виготовив 27 горщиків і 23 вази. Після випалювання в печі 6 виробів потріскалося. Скільки виробів залишилося після випалювання?»*, *«За 7 хв кухар зліпив 28 вареників. За скільки хвилин він зліпить 40 вареників, якщо за 1 хв ліпить на 1 вареник більше?»*, *«Робітники зібрали 816 кг винограду. Половину цього винограду поклали в ящики по 8 кг кожний. Постав запитання і розв'язи задачу»*, *«З 84 м тканини*

пошили 28 однакових пальт. Скільки таких пальт можна пошити з 405 м?», *«Для експедиції з 15 осіб на 10 тижнів насушили 450 кг сугарів. Яка норма витрати на одну особу на один тиждень?»* [2].

Навчання розв'язувати задачі такого змісту доречно супроводжувати бесідою, поясненням ролі трудової діяльності у розвитку суспільства, наведенням прикладів щодо професійної діяльності батьків, знайомих тощо.

Формування нового типу екологічної свідомості, забезпечення глибокого розуміння школярами законів розвитку біосфери, усвідомлення життя як найвищої цінності, розвитку здатності до екологічно виправданої діяльності, заснованої на принципі розумного самообмеження, повинно закласти, власне, початкове навчання. Використовуючи цікаві пізнавальні задачі на уроці можна реалізувати завдання екологічного виховання та формування ціннісного ставлення до природи. Наприклад, вивчаючи звичайні дробі, четвертокласникам можна запропонувати розв'язати такі задачі: *«У заповідник привезли 10 диких кабанів, 17 лосів, 19 зубрів. Яку частину від усіх привезених тварин становлять кабани? Зубри? Лосі?»*, *«Довжина Південного Бугу 806 км. Дністер на 556 км довший. Дніпро на 839 км довший за Дністер. Знайди довжину Дніпра?»*, *«Кременчуцьке водосховище — найбільше на Дніпрі. Його довжина і ширина разом становлять 177 км. Ширина водосховища 28 км. На скільки кілометрів ширина водосховища менша від його довжини?»*, *«1 га соснового лісу за рік виділяє стільки кисню, скільки потрібно для забезпечення життєдіяльності 2500 людей. Скільком людям вистачить кисню із 400 га соснового лісу?»*

Зрозуміло, що власне зміст таких задач не забезпечать безпосередню реалізацію завдань екологічного виховання. Але порівняння з річками регіону, наголошування на важливості збереження водного балансу та руйнівної сили повеней, ролі людини у формуванні екологічного середовища сприятиме формуванню екологічної культури особистості молодшого школяра.

Математичний матеріал, який закладений в підручниках, дає великі можливості для економічного виховання підростаючого покоління, наприклад: *«Юні конструктори збудували вітряк, який за годину перемелює 140 кг зерна. Після 2 годин роботи вітряка залишилося перемолоти 136 кг зерна. Скільки кілограмів зерна потрібно було змолоти?»*, *«У місті минулого року побудували 6 однакових будинків, по 126 квартир у кожному. Цього року тут побудували на 240 квартир більше. Скільки сімей отримали квартири в нових будинках цього року?»*, *«За 2 години трактор використав а літрів пального. На скільки годин йому вистачить 56 л пального, якщо витрата пального на годину однакова?»*, *«З трьох ділянок зібрали 450 кг капусти. З першої ділянки зібрали 127 кг, з другої – на 65 кг менше. Скільки кг капусти зібрали з трьох ділянок?»*, *«Уранці в касі було 780 грн. За день видали 540 грн, а прийняли 430 грн. Скільки грошей стало в касі на кінець дня?»* (Спробуй розв'язати задачу різними способами.).

Сформована культура розумової праці при розв'язуванні задач та їх тематичний зміст сприятимуть формуванню аналітичного, самостійного, логічного, системного творчого мислення, самостійного оволодіння знаннями для вирішення нових завдань і проблем, здатності моделювання методів вирішення завдань в новий спосіб, здатності передбачати можливі наслідки рішень.

Застосування елементів українознавства на уроках математики нерідко дає несподівано високі результати. Математичні поняття пов'язуються в пам'яті учнів не лише з цифрами і буквами, а ще асоціюються з історичними подіями чи предметами, які їх стосуються. Застосовуючи українознавчу інформацію на неспеціальних уроках, учитель досягає водночас кількох цілей. Таке поєднання дає змогу подати учням матеріал у новій інтепретації, що значно підвищує інтерес, концентрує увагу та, відповідно, покращує процес мислення й самого навчання. Крім того, запровадження українознавчих елементів розвиває в учнів почуття патріотизму, допомагає глибше ознайомитися з історією,

звичаями та традиціями рідного краю, духовно збагачує. Включення у зміст навчального матеріалу з математики елементів історизму та біографічних довідок, використання цікавинок (це і спосіб подачі навчального матеріалу, організація навчання, і самізавдання) допомагає вихованню інтересу до предмета. Поряд з цим здійснюється накопичення навчальних знань, умінь, навичок, вплив на розумову діяльність учнів, формування наукового світогляду та національної свідомості.

Наприклад: «У 1982 році святкували 1500-річчя столиці України – міста Києва. Скільки століть існує Київ?», «Золоті ворота в Києві – головну браму міста часів Київської Русі – споруджено у 1037 році. У якому столітті відбулася ця подія. Скільки років тому?», «На екскурсію до Музею писанки в місто Коломию поїхало 48 учнів. З них дружокласників було 10, третьокласників – 15, а решта – четвертокласники. Скільки було четвертокласників?»

Формувати ціннісне ставлення до історичних, духовних, культурних надбань рідного краю можна під час використання технології складання нестандартних задач: задач з варіативними сенсорними ознаками (формою, кольором, величиною); задач на обчислення (логіка нумерації, різницеві парадокси, на залежність між компонентами та результатами дій, абстрактного змісту, на поєднання виконання арифметичних дій); задач із відношеннями між величинами (порівняння довжин відрізків, віку; на зміну площ, об'ємів, маси, віку; визначення дня тижня); задач геометричного змісту (на просторову орієнтацію, метричні і позиційні задачі); задач на рух.

Інтегрований підхід допомагає всесторонньо ознайомлювати учнів з досягненнями української науки, надбаннями культури українського народу. При складанні завдань, що сприяють військово-патріотичному вихованню школярів, можна використовувати техніко-експлуатаційні характеристики нашої військової техніки і зіставляти їх з відповідними показниками техніки супротивника.

Рішення задач різними способами – перший крок до естетичного сприйняття математики. При цьому ніхто з учнів не залишається байдужим, діти починають сприймати математику не як суху, нудну науку, а розуміють, що і тут потрібні вигадка, фантазія, творчість. Школярі вчать самостійно знаходити простіші, а значить більш красиві вирішення завдань, починають бачити взаємозв'язок всіх частин математики, а значить і красу цієї науки. Естетичному вихованню на уроках математики сприяє використання музики, поезії, живопису, прислів'їв, приказок, афоризмів. Проте, думається, що визначити виховні можливості досліджуваного матеріалу і відшукати шляхи використання знань для надання певного впливу на учня - це тільки одна, хоча і дуже важлива сторона справи.

Завдання фізичного виховання - виховання здорової зміни, бажання піклуватися про своє здоров'я, постійно займатися фізичною культурою і спортом, підготовка до захисту Батьківщини, оволодіння для цього прикладними видами спорту, підготовка до фізичної праці, виховання працездатності. Доречними будуть задачі, з числовими даними, що стосуються фізичної культури. Наприклад: *«Туристи після привалу пройшли 10 км. Це на 6 км*

менше, ніж до привалу. Скільки годин ішли туристи до привалу, якщо за кожну годину вони проходили 4 км?»», «В автопробігу брало участь 216 машин. Екіпаж кожної машини складався з трьох спортсменів. До фінішу прибуло 384 спортсмени. Скільки машин зійшло з дистанції?», «Туристи пройшли велосипедом 30 км, човном пропливли 22 км, а пішки пройшли у 4 рази меншу відстань, ніж подолали велосипедами й човном? Скільки всього кілометрів подолали туристи?».

Виховання як комплексний елемент освітнього процесу реалізується у поєднанні з іншими складовими. Наприклад, розумове виховання тісно пов'язане з моральним вихованням, оскільки моральність формується на основі світогляду й самосвідомості. Успіх естетичного виховання також зумовлений рівнем розумового виховання, тому що воно сприяє виробленню оцінних суджень, вихованню смаків, розумінню мистецтва. Без розумового виховання неможлива належна трудова підготовка, що потребує певного рівня мислення. Розумове виховання позначається і на фізичному розвитку особистості; знання нею основ фізіології та гігієни, розуміння сутності життєдіяльності організму допомагає їй свідомо й розумно ставитися до свого здоров'я тощо.

Провідні завдання виховання школярів визначені стратегією розвитку освіти в Україні та пріоритетними напрямками реформування виховання. До них належать: формування національної свідомості, любові до рідної землі, народу, бажання працювати задля держави, готовності захищати її; забезпечення духовної єдності поколінь, виховання поваги до батьків, жінки-матері, культури та історії свого народу; формування високої мовної культури, оволодіння українською мовою; прищеплення шанобливого ставлення до культури, звичаїв, традицій українців та представників інших націй, які проживають на території України; виховання духовної культури особистості, створення умов для вибору нею своєї світоглядної позиції; утвердження принципів вселюдської моралі тощо, які можливо реалізувати на уроках математики в початкових класах.

Висновки та перспективи подальших досліджень.

Виховну роботу на уроках математики варто конструювати так, щоб сприяти становленню особистості як творця і проектувальника життя, гармонізації та гуманізації стосунків між учнями та педагогами, школою і родиною. Тому одним із засобів зацікавлення учнів математикою є добре продумана робота, яка має бути спрямована на реалізацію таких навчальних та виховних цілей: пробудження і розвиток стійкого інтересу учнів до математики; вироблення в учнів певних навичок науково-дослідницького характеру; формування математичної культури учнів; виховання високої культури математичного мислення; розвиток в учнів уміння самостійно і творчо працювати з навчальною і науково-популярною літературою; розширення і поглиблення уявлень учнів про практичне значення математики в техніці і практиці; розширення і поглиблення уявлень учнів про культурно-історичну цінність математики, провідну роль математичної школи у світовій науці; пропаганда математичних знань.

Перспективи подальших розвідок вбачаємо у дослідженні якості виховного процесу у вітчизняній та зарубіжній школі.

Список використаних джерел

1. Бех І.Д. Виховання особистості: У 2 кн. Кн. 2: Особистісно орієнтований підхід: науково-практичні засади / Бех І.Д. – К.: Либідь, 2003. – 253 с.
2. Богданович М.В. Математика: підручник для 4 класу загальноосвітніх навчальних закладів / М.В. Богданович, Г.П. Лищенко // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pidruchnyk.com.ua/614-matematika-bogdanovich-lisshenko-4-klas-2015.html>
3. Волкова Н.П. Педагогіка: посібник / Наталія Павлівна Волкова. – К.: Академія, 2001. – С. 105.
4. Макаренко А. С. Педагогіка індивідуальної дії. Деякі висновки з мого педагогічного досвіду // Твори: В 7 т. – К., 1954. – Т 5.–490 с.
5. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mon.gov.ua/>
6. Товканець Г.В. Освітні детермінанти формування економічної культури молодшого школяра / Г.В. Товканець. – Мукачево: Видавничий центр МДУ, 2017. – С. 132 – 152.
7. Ротаєнко С. М. Виховання духовності на уроках математики / С.М.Ротаєнко / [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://findbetterresults.com>

8. Савченко О.Я. Виховний потенціал початкової освіти: (посібник для вчителів і методистів початкового навчання/ О.Я. Савченко. К.: Богданова А.М., 2009. – 226 с.
9. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям / В. О.Сухомлинський // Вибрані твори: в 5-ти т. – Т.3. – К.: Радянська школа, 1977. – 670 с.

References

1. Bekh I.D., (2003). Vychovannia osobystosti [Education of the person], Kyiv: Lybid.
2. Bohdanovych M.V., Lyshenko H.P. Matematika: pidruchnyk dlia 4 klasu zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv [Mathematics: a textbook for the 4th form of general education] [online] Available: <http://pidruchnyk.com.ua/614-matematika-bogdanovich-lyshenko-4-klas-2015.html>
3. Volkova N.P., (2001). Pedahohika: posibnyk [Pedagogy: manual], Kyiv: Akademiia.
4. Makarenko A. S., (1954) Pedahohika individualnoi dii [Pedagogy of individual action. Pedagogy of individual action] Tvory: V 7 t., Kyiv, T 5.
5. Natsionalna stratehiia rozvytku osvity v Ukrainini 2012–2021 roky [National Strategy for the Development of Education in Ukraine for 2012-2021] [online] Available: <http://www.mon.gov.ua/>
6. Tovkanets H.V., (2017). Osvitni determinant formuvannia ekonomichnoi kultury molodshoho shkoliara [Educational determinants of the formation of the economic culture of the junior schoolboy], Mukachevo: Vydavnychitsentr MDU.
7. Rotaienko S. M. Vychovannia dukhovnosti na urokakh matematyky [Education of spirituality at the lessons of mathematics], [online] Available: <http://findbetterresults.com>
8. Savchenko O.I., (2009). Vychovnyi potentsial pochatkovoї osvity: (posibnyk dlia vchyteliv i metodystiv pochatkovoho navchannia [Educational potential of elementary education: (manual for teachers and methodologists of elementary education)], Kyiv: Bohdanova A.M.
9. Sukhomlynskyi V. O., (1977). Sertse viddaiu ditiam [I give my heart to the children/ I give my heart to the children], Vybrani tvory: v 5-ty, T.3. – Kyiv: Radianska shkola.

В статті обґрунтовані особливості використання навчального матеріалу по математиці в початковій школі з метою реалізації завдань виховання молодшого школяра. Виявлені особливості формування якостей особистості молодших школярів на уроках математики: виховання високої культури математичного мислення, розвиток критичного мислення, націленість на оволодіння основними мислительними операціями, формування культури умовного праці; забезпечення формування у вихованця моральних якостей, виховання моральних почуттів, які виражають запити, оцінки, ставлення, націленість духовного розвитку особистості, вироблення навичок і звичок морального поведіння; формування прагнення добросовістно і відповідально працювати, усвідомлення соціальної значимості праці як необхідного обов'язку і духовної потреби людини.

Ключевые слова: начальная школа, урок математики, воспитательная цель, формирование личности.

The peculiarities of the use of educational material on mathematics in elementary school with the purpose of realization of the tasks of upbringing of the junior pupil have been substantiated in the article. The educational possibilities of mathematics lessons have been analyzed, forming the interest of children in learning, promoting the formation of a value relation to oneself, to others, to situations, to cultivate a sense of kindness, to create tolerance, to be able to respect others; promotion of cooperation; education of respect and attention to their relatives, elders; formation of a sense of responsibility, demand, fineness, care, discipline, diligence, perseverance; respectful attitude to folk traditions; formation of understanding of beauty in nature, household objects, labor, human relationships, etc. The peculiarities of the formation of personal qualities of younger schoolchildren in mathematics classes have been revealed: the formation of a high culture of mathematical thinking, the development of critical thinking, the direction of mastering the basic thinking processes of the formation of a culture of mental labor; provision of formation of moral concepts, views and beliefs in students, education of moral feelings, expressing desire, evaluation, attitude, orientation of spiritual development of personality, development of skills and habits of moral behavior; formation of the desire to work conscientiously and responsibly, awareness of the social significance of labor as a necessary duty and spiritual needs of man; formation of a new type of ecological consciousness, awareness of life as the highest value, development of the ability to environmentally justifiable activity, based on the principle of reasonable self-restraint; the formation of analytical, independent, logical, systemic creative thinking, self-mastery of knowledge for solving new problems and current problems, the ability to model the methods of solving problems in a new way, the ability to predict the possible consequences of decisions, value attitude to the historical, spiritual, cultural achievements of the native land, etc. It has been concluded that educational work in mathematics classes in elementary school should be aimed at promoting the formation of the personality as a creator and designer of life, harmonization and humanization of relations between pupils and teachers, school and family.

Key words: elementary school, mathematics lesson, educational goal, personality formation.

УДК 372.881.116.12

Хома Ольга Михайлівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Гучканюк Андріанна Миколаївна,
студент ОС «бакалавр»,
Мукачівський державний університет, м. Мукачеве

НЕСТАНДАРТНИЙ УРОК В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ: СУЧАСНІ ПІДХОДИ

Авторами розглядається проблема застосування нестандартних уроків у практиці роботи початкової школи. З'ясовано поняття «нестандартний урок», перелічено окремі види. Закцентовано увагу на сучасних підходах до навчання в початковій школі. Розмежовано поняття «інтегрований», «бінарний» урок; розглянуто ознаки інтегрованого уроку. Наведено приклади інтеграції на основі окремої теми. Вказано на ефективність застосування презентацій до різних тем з української мови в початковій школі.

Ключові слова: нестандартний урок, типи уроків, урок-подорож, інтегрований урок, бінарний урок, відеоурок.